

УДК 351:336.74:323.285

JEL Classification: E610; H 190; H 830

DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2022-1(30)-5

Грабчук Ірина**к. е. н., доцент,****доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»****<https://orcid.org/0000-0003-3664-7765>****Грабчук Олександр****к. держ. упр., асистент кафедри права та
правоохоронної діяльності,****Державний університет «Житомирська політехніка»****<https://orcid.org/0000-0001-8066-6547>**

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ

Оцінка ефективності державної політики протидії фінансуванню тероризму представляє собою ступінь досягнення правовими засобами зафіксованих у юридичній формі цілей державної політики. Враховуючи структуру системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, запропоновано оцінку ефективності державної політики протидії фінансування тероризму проводити за двома напрямками: оцінка ефективності фінансового моніторингу та оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів. Визначено, що оцінка державної політики протидії фінансуванню тероризму повинна враховувати питання оцінки ефективності фінансового моніторингу, яка може визначатися за кожним видом його забезпечення.

Для оцінки ефективності нормативно-правового забезпечення фінансового моніторингу можуть враховуватися такі показники, як кількість прийнятих нормативно-правових документів в даній сфері, для організаційного забезпечення – чисельність підготовлених фахівців з фінансового моніторингу тощо. Визначено, що ці показники не дозволяють повною мірою розкрити ефективність реалізації складових системи фінансового моніторингу. Доведено, що найкращими показниками, які показують ефективність фінансового моніторингу, є показники інституційного забезпечення, які представлені показниками діяльності Державної служби фінансового моніторингу.

Оцінка вітчизняної системи фінансового моніторингу на основі окремих критеріїв інституційного забезпечення (в частині показників діяльності суб'єктів фінансового моніторингу) свідчить про її ефективність, що підтверджено на міжнародному рівні.

Встановлено, що вона перестала бути суто формальним явищем (як це було на початкових етапах), а дієвим інструментом для забезпечення державної безпеки України. Це дозволило окреслити зміни, яких зазнала Державна служба фінансового моніторингу як позитивні.

Ключові слова: державна політика, фінансування тероризму, фінансовий моніторинг, ефективність, результативність

ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF STATE POLICY AGAINST TERRORISM FINANCING

Assessing the effectiveness of the state policy on combating the financing of terrorism is the degree to which the goals of state policy fixed in the legal form are achieved by legal means. It is proposed to evaluate the effectiveness of the state policy on countering terrorist financing in two directions: evaluation of the effectiveness of financial monitoring and evaluation of the effectiveness of law enforcement agencies. It is determined that the assessment of the effectiveness of financial monitoring can be determined by each type of its provision.

Indicators for certain types of support are analyzed. In particular, it was noted that the assessment of the effectiveness of financial support of financial monitoring takes into account such indicators as the number of adopted legal documents in this area, the assessment of the effectiveness of organizational support - the number of trained specialists in financial monitoring and more. It is determined that these indicators do not allow to fully disclose the effectiveness of the implementation of the components of the financial monitoring system. It is proved that the best indicators for assessing the effectiveness of financial monitoring are indicators of institutional support. They are represented by the performance indicators of the State Financial Monitoring Service.

The assessment of the domestic financial monitoring system on the basis of certain criteria of institutional support testifies to its effectiveness, which has been confirmed at the international level. It has been established that it has ceased to be a purely formal phenomenon (as it was in the initial stages) and an effective tool for ensuring the state security of Ukraine. This allowed us to outline the changes that the State Financial Monitoring Service has undergone as positive.

Keywords: *public policy, terrorist financing, financial monitoring, efficiency, effectiveness*

Постановка проблеми. Забезпечення ефективного управління будь-яким об'єктом або явищем вимагає вміння правильно його оцінки. Стосується дане твердження і державної політики протидії фінансуванню тероризму. Різні заходи, спрямовані насамперед на боротьбу з тероризмом, зокрема і його фінансуванням, активно реалізуються в межах антитерористичної політики, як за кордоном, так і в Україні. Однак, незважаючи на широке використання застосування заходів, дослідники не мають єдиної точки зору щодо їх ефективності. Одна група дослідників стверджує, що здійснення активної політики протидії фінансуванню тероризму є дієвим засобом, у той час як противники ставлять під сумнів значну віддачу від заходів цієї політики в межах боротьби з тероризмом та вказують на високі витрати. Тому необхідним є визначення позитивних та негативних управлінських практик, що виникли з досвіду реалізації державної політики протидії фінансуванню тероризму. Крім того,

необхідно зазначити, яких результатів було досягнуто і не досягнуто і з якої причини. Ці завдання багато в чому допомагає вирішити оцінювання державної політики.

Крім того, слід враховувати, що ефективність заборон фінансування тероризму не завжди має позитивний результат. Статистика виникнення терористичних актів ставить питання щодо значення заморожування активів терористичних організацій, оскільки фінансування тероризму може мати не глобальний, а місцевий спосіб забезпечення [139, с. 218]. Вказана неоднозначність та наявність подібних суперечок призводить до того, що питання оцінки ефективності державної політики протидії фінансуванню тероризму стоїть гостро.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання оцінки ефективності державної політики розкривалося в працях А.Е. Позднякової, З.В. Гбур, А.М. Нагімової. Розкриття особливостей визначення ефективності державної політики протидії фінансуванню тероризму в частині окремих її складових здійснено І.І. Д'яконовою, А.В. Кубаєнко, О.О. Куришко, Д.В. Шиян, С.О. Хвалніським, А.А. Хмелюк. Проте досліджень, присвячених оцінці конкретних заходів політики, проведено небагато.

Метою дослідження є систематизація підходів до оцінки ефективності державної політики протидії фінансуванню тероризму.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до класичного підходу оцінка успішності реалізації державної політики здійснюється з врахуванням таких її характеристик, як результативність, ефективність та економічність. Розмежування даних понять дуже важливо, оскільки представляє два типи оцінювання, кожен із яких використовує власну методологію та інструментарій.

Поняття ефективності державної політики пов'язане не просто з досягненням задокументованих показників, а, насамперед, з ефектом, який політичне рішення викликало у різних сферах життя держави [9].

В Україні наразі система оцінки ефективності державної політики знаходиться на стадії свого становлення. Тому необхідним є врахування класичного підходу, напрацювання науковців, кращі світові практики в сфері оцінки.

Наведений класичний підхід, не дивлячись на його універсальність, не дозволяє обґрунтувати необхідні рішення за результатами оцінки для державної політики в різних сферах. Враховуючи тему нашого дослідження, більше значення будуть мати чинники, які наводить З.В. Гбур для визначення ефективності регуляторних засад державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки:

«– дієвість та результативність законодавчого та нормативно-правового регулювання;

– ефективність розпорядчих документів, які конкретизують норми та основні положення законів, підзаконних актів, указів, інструкцій, постанов тощо;

– зрозумілість, однозначне тлумачення та незмінність законодавчого регулювання для суб'єктів виконавчої, законодавчої влади та для суб'єктів господарської діяльності» [2, с. 95].

В цілому погоджуючи з наведеними чинниками, слід наголосити, що вони характеризують тільки один з механізмів державної політики протидії фінансуванню тероризму та потребують деталізації в частині визначення конкретних показників.

Система критеріїв, яка може бути використана для оцінки ефективності управління, на думку А.М. Наумова, охоплює:

– ступінь відповідності змісту та результатів діяльності органів та посадових осіб тим параметрам, які визначені їх функціями та статусом;

- глибина обліку та вираження в управлінських рішеннях та діях комплексу потреб та інтересів людей;
- рівень організації праці: регламентація, організація робочих місць, оснащення технічними засобами;
- дотримання законності у рішеннях та діях органів та посадових осіб;
- характер та обсяг взаємозв'язків структур державної влади з різними спільнотами, широким колом людей, демократизм державної діяльності;
- авторитетність рішень та дій управлінських структур та окремих працівників;
- доцільний обсяг та правдивість управлінської інформації, що видається управлінськими структурами та окремими працівниками [8, с.56].

Проте знову ж таки вказані критерії повинні бути конкретизовані через показники. Причому дане твердження є логічним етапом продовження послідовності оцінки ефективності державного управління, яку дослідники представляють таким чином:

- обґрунтування та вибір системи та структури індикаторів ефективності державного управління;
- визначення критеріїв та показників ефективності державного управління;
- розробка методів розрахунку окремих показників [8].

Традиційно виділяють три основні типи оцінки: кількісна, якісна та змішана. Якісна оцінка базується на вивченні суб'єктивних думок про діяльність, тоді як кількісна оцінка може проводитися в абсолютних та відносних величинах на основі статистичних даних. Змішаний тип оцінки передбачає поєднання при оцінці діяльності державного органу управління кількісних та якісних методів. Оцінці, як правило, підлягає

основна діяльність державного органу у межах встановлених напрямків та його компетенцій.

При оцінці ефективності державної політики протидії фінансуванню тероризму слід виходити з положень, що вона представляє собою ступінь досягнення правовими засобами зафіксованих у юридичній формі цілей державної політики. Враховуючи, що система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму включає в себе систему фінансового моніторингу та правоохоронний блок, то оцінку державної політики слід проводити за цими напрямами (рис. 1).

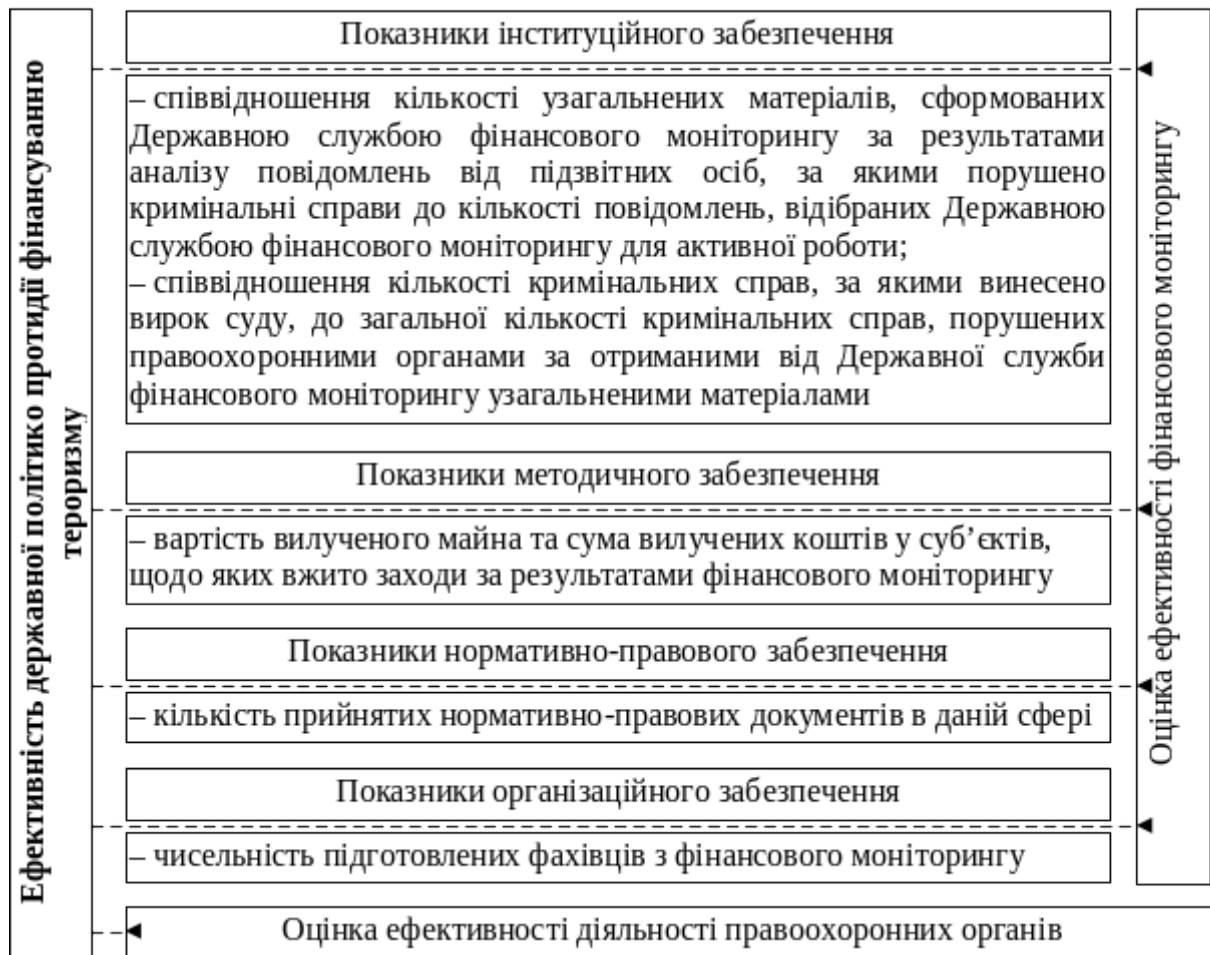

Рис. 1. Система оцінки ефективності державної політики протидії фінансуванню тероризму

Визначення ефективності діяльності правоохоронних органів охоплює різноманітні джерела та суб'єктів. Для цих цілей А.В. Кубасенко пропонує використовувати інформацію з таких сфер:

«– кримінальна статистика (кількість кримінальних правопорушень на душу населення, кількість осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, кількість розкритих кримінальних правопорушень і т.п.);

– результати опитувань громадської думки (результати досліджень задоволеності громадян роботою правоохоронних органів, результати опитувань потерпілих, опитування представників інших державних органів, які на локальному рівні взаємодіють з правоохоронними органами);

– результати контролю наглядових органів;

– результати громадського контролю;

– звіти Уповноваженого з прав людини;

– статистика звернень в правоохоронні органи та результати розгляду заяв та повідомлень;

– рівень корупції в правоохоронних органах;

– встановлення кількості працівників правоохоронних органів та їх співвідношення з чисельністю населення;

– встановлення кількості приватних охоронних структур та їх співвідношення з чисельністю правоохоронних органів;

– система заміщення посад в правоохоронних органах: шляхом призначення або виборності;

– система фінансування – співвідношення витрат на правоохоронний орган з розмірами відшкодованої за допомогою правоохоронного органу матеріальної шкоди;

– економічний фактор – максимальне зниження злочинності при заданому бюджеті витрат на захист правопорядку, тобто витрачання

ресурсів, в першу чергу, на запобігання правопорушенням, а не на розшук і затримання правопорушників» [6, с. 96-97].

Наведений перелік критеріїв охоплює різні аспекти діяльності правоохоронних органів, що дозволяє говорити про повноту охоплення за умови їх застосування. Слід зауважити, що для ефективної роботи правоохоронних органів необхідні людські та фінансові ресурси для виконання своїх завдань. Надзвичайно важливо, щоб правоохоронні органи, періодично оцінювали свої людські та фінансові ресурси, призначені для протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, з точки зору їх адекватності їх обсягів встановленим обов'язкам.

Крім того, слід зазначити, що, враховуючи специфіку правоохоронних органів, що здійснюють свої обов'язки в сфері боротьби з фінансуванням тероризму, розробка конкретних показників повинна враховувати особливості діяльності кожного з них, що може стати окремим напрямом дослідження. Саме тому в межах нашої роботи приділимо увагу іншій складовій оцінки державної політики протидії фінансування тероризму – оцінці фінансового моніторингу як важливого елемента її механізму.

Дослідження питань оцінки ефективності фінансового моніторингу піднімалися в працях багатьох науковців. Не дивлячись на те, що фінансовий моніторинг є активним важелем не тільки в боротьби з фінансуванням тероризму, вважаємо за доцільне розглянути напрацювання в цій сфері.

До складу критеріїв, за якими слід поводити дану оцінку, науковці відносять різноманітні показники, як кількісного, так і якісного характеру. Крім того, окремі науковці вказують на наявність індикаторів, проте не зазначають через які показники вони проявляються: «Індикаторами ефективності системи моніторингу, як важливого інструменту державного

управління, є прийняття та реалізація рішень масштабних макроекономічних проблем в умовах глобалізації» [3, с. 61].

Так, для оцінювання забезпечення ефективності фінансового моніторингу О.О. Куришко пропонує використовувати такі показники:

- показник охоплення моніторингом фінансових установ як відношення кількості визначених заходів впливу або санкцій з боку суб'єктів державного фінансового моніторингу до суб'єктів первинного фінансового моніторингу та чисельності контрольних заходів;

- загальний і секторний показник моніторингу виявлених підозрілих фінансових операцій, що свідчить про рівень виявлення підозрілих фінансових операцій загалом та в розмірі окремої групи фінансових установ у загальній чисельності проведених фінансових операцій;

- показник ефективності внутрішньої політики суб'єкта фінансового моніторингу у сфері протидії легалізації злочинних доходів, тобто співвідношення чисельності повідомлень про підозрілі операції в розмірі окремих груп суб'єктів фінансового моніторингу з ознакою обов'язкового фінансового моніторингу до чисельності повідомлень з ознакою внутрішнього фінансового моніторингу [7].

Наведені показники є важливими для оцінки ефективності системи фінансового моніторингу, проте вони не враховують оцінку з позиції виявлення загроз фінансування тероризму.

Ефективності фінансового моніторингу банку, на думку Д.В. Шиян [12], є ступенем відповідності результатів функціонування системи фінансового моніторингу в банку поставленій меті й витраченим при цьому ресурсам, а основними її критеріями є результативність, доцільність та економічність. Аналогічної позиції дотримується і С.О. Хвалінський [10], який пропонує:

– визначати «доцільність» на основі співвідношення обсягів арештованого/вилученого майна до ВВП і показника тінізації економіки, розрахованого незалежними експертами;

– запровадити показник «дієвість» – здатність суб'єктів системи фінансового моніторингу забезпечити своєчасне та повне виконання своїх функцій. Його розрахунок слід проводити на основі таких показників, як:

- робоче навантаження на співробітників Державної служби фінансового моніторингу;
- результативність міжнародних комунікацій;
- рівень перепідготовки/підвищення кваліфікації працівників системи фінансового моніторингу;
- рівень інформаційного забезпечення роботи Державної служби фінансового моніторингу України.

В сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій особливе важливе значення, на нашу думку, мають два останні показники.

Слушною є думку А.А. Хмелюк [11], яка на основі «теорії адитивної цінності» пропонує проводити оцінку ефективності на підставі узагальнюючого показника. Такими показниками є:

1) кількість сформованих Державною службою фінансового моніторингу досьє, який залежить від кількісних (кількість отриманих та оброблених повідомлень і кількість відібраних повідомлень) та якісних показників (часток відібраних повідомлень і сформованих досьє у загальній кількості отриманих повідомлень);

2) співвідношення загальної суми видатків, спрямованих на утримання Державної служби фінансового моніторингу, до вартості вилучених (за результатами фінансового моніторингу) майна і коштів.

На жаль, з представленої статті не повністю зрозуміле покрокове визначення кінцевого показника ефективності, зокрема і щодо врахування при його розрахунку якісних показників.

На нашу думку, ефективність може визначатися за кожним видом забезпечення фінансового моніторингу. Зокрема, для оцінки ефективності нормативно-правового забезпечення фінансового моніторингу можуть враховуватися такі показники, як кількість прийнятих нормативно-правових документів в даній сфері, для організаційного забезпечення – чисельність підготовлених фахівців з фінансового моніторингу тощо. Проте ці показники не дозволять повною мірою розкрити чи дійсно ефективно були реалізовані складові системи фінансового моніторингу. Адже прийняття великої кількості нормативно-правових документів не дозволяє говорити про їх дієву реалізацію на практиці, а підготовка висококваліфікованих фахівців не засвідчує того факту, що всі вони будуть працювати саме в досліджуваній сфері. Тому, на нашу думку, найкращими показниками, які покажуть ефективність фінансового моніторингу, будуть показники інституційного забезпечення. До їх складу можна віднести:

- кількість повідомлень, відібраних Державною службою фінансового моніторингу для активної роботи;
- кількість узагальнених матеріалів, сформованих Державною службою фінансового моніторингу за результатами аналізу повідомлень від підзвітних осіб, за якими розпочато кримінальні провадження;
- кількість кримінальних справ, за якими винесено вирок суду, до загальної кількості кримінальних справ, порушених правоохоронними органами за отриманими від Державної служби фінансового моніторингу узагальненими матеріалами [4; 11].

За методологією безпосередніх результатів ФАТФ 3 з 11 таких результатів пов'язані із запропонованими співвідношенням:

– фінансова оперативна інформація та інша значуща інформація належним чином використовується компетентними органами для проведення фінансових розслідувань відмивання грошей та фінансування тероризму;

– проводяться розслідування злочинів та діяльності, пов'язаних з відмиванням грошей, а злочинці переслідуються за законом і піддаються ефективним, пропорційним та стримувальним санкціям;

– злочинні доходи та засоби скоєння злочину конфіскуються.

Доцільно представити результат оцінки ефективності фінансового моніторингу у вигляді узагальнюючого показника. Для цих цілей пропонуємо оцінити значення кожного показника в групах значеннями 1 (для середнього та високого рівня) та 0 (для низького рівня). Взагалі доцільним вважаємо ранжування показників та визначення коефіцієнтів важливості для розрахунку результативного (узагальнюючого) показника ефективності.

Як найбільш значимі коефіцієнт важливості 0,25 доцільно застосовувати для показників інституційного забезпечення. Показник методичного забезпечення оцінити з коефіцієнтом важливості 0,2, а показники нормативно-правового та організаційного проводити зі значенням 0,15. Запропоновано оцінку кожного показника проводити в 1 бал з врахуванням коефіцієнта важливості.

Як вже зазначали, ефективність та значення інституційного забезпечення фінансового моніторингу відображено в показниках діяльності Державної служби фінансового моніторингу. Так, у 2018 р. розслідування Державної служби фінансового моніторингу визнано найкращим серед підрозділів фінансової розвідки у світі. За результатами голосування підрозділів фінансових розвідок 150 країн світу Державна служба фінансового моніторингу отримав нагороду «Найкраща справа Егмонтської Групи». Крім того, Україна успішно пройшла оцінку системи

боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму з боку Комітету Ради Європи MONEYVAL [1].

За результатами 2021 р. Державної служби фінансового моніторингу направлено до правоохоронних органів 109 матеріалів (з них – 83 узагальнених матеріалів та 26 додаткових узагальнених матеріалів) стосовно фінансових операцій осіб, які можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, сепаратизму та/або проведених за участю осіб, які публічно закликають до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або зміни меж території або державного кордону України [5, с. 22]. В 2020 р. цей показник становив 75 матеріалів, в 2019 р. - 106, в 2018 р. - 100, а в 2017 р. – 69.

Враховуючи відкритий воєнний напад Росії на Україну в 2022 році, а також складну військову-політичну ситуацію на Сході України протягом декількох років перед цим, збільшення кількості матеріалів, які Державна служба фінансового моніторингу передає до правоохоронних органів, є цілком закономірним та свідчить про належне інституційне забезпечення фінансового моніторингу, яке дозволяє виявляти велику кількість схем фінансування тероризму. Зменшення кількості матеріалів в 2020 р., на нашу думку, могло бути зумовлено більш обережними кроками осіб, які пов'язані, з фінансуванням тероризму, внаслідок зміни у правилах фінансового моніторингу в даному році.

Важливим показником оцінки ефективності є порівняння понесених витрат з отриманими доходами. Проте на сучасному етапі розвитку національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, коли вона перестала бути формальною, та починає показувати результати, витрати є досить суттєвими. Крім того, враховуючи проведений аналіз світових систем фінансового моніторингу, потребують удосконалення саме превентивні заходи, витрати на які, як правило, не можуть бути позитивно

співвіднесені з отриманим результатом. Тому на даному етапі застосування саме такого показника (на основі порівняння витрат та результату) не вважаємо доцільним.

Наведені вище критерії-індикатори дозволяють сформувати алгоритм визначення ефективності державної політики протидії фінансування тероризму. Запропоновано її оцінку проводити за двома напрямками: оцінка ефективності фінансового моніторингу (в розрізі його забезпечення) та оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів.

Висновки. Отже, оцінка вітчизняної системи фінансового моніторингу на основі окремих критеріїв інституційного забезпечення (в частині показників діяльності Держфінмоніторингу) свідчить про її ефективність, що і підтверджено на міжнародному рівні. Отже, вона перестала бути суто формальним явищем (як це було на першому етапі), а дієвим інструментом для забезпечення державної безпеки України. Саме тому і зміни, яких зазнав Держфінмоніторинг (починаючи від 2002 р. до теперішнього часу), можна окреслити як позитивні.

Таким чином, наведені рекомендації щодо удосконалення методичного підходу до оцінки ефективності державної політики протидії фінансування тероризму сприяють розвитку теоретико-методичних аспектів даної проблематики, але в той же час мають практичне значення, проте поки що носять постановочний характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відомство відзвітувало про основні досягнення за останні п'ять років.
URL: <https://finpost.com.ua/news/13686>.
2. Гбур З.В. Теоретико-методологічні засади поняття «міжнародного тероризму». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2021_2_5.

3. Григор'єв Г.С. Фінансово-економічний моніторинг в системі державного регулювання національної економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2016. Випуск 18. Частина 1. С. 61-65
4. Д'яконова І.І., Шиян Д.В. Методика оцінки ефективності фінансового моніторингу. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 1(34). С. 10-17
5. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf>
6. Кубасенко А.В. Критерії визначення ефективності діяльності правоохоронних органів. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)*. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.): в 2 т. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 95-98
7. Куришко О.О. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 267-275
8. Нагимова А.М. *Эффективность деятельности государственных органов управления как фактор повышения качества жизни в регионе: проблемы оценки и измерения*. Казань: Казан. гос. ун-т, 2009. 188 с.
9. Позднякова А.Э. Механизмы и методы оценивания эффективности и результативности государственной политики. *Общество: политика, экономика, право*. 2017. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizmy-i-metody-otsenivaniya-effektivnosti-i-rezultativnosti-gosudarstvennoy-politiki>.
10. Хвалінський С.О. Ефективність системи протидії легалізації незаконних доходів в контексті євроінтеграції. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1-z=3642>

11. Хмельюк А.А. Ефективність фінансового моніторингу. *Бізнес Інформ*. 2015. № 6. С. 199-203
12. Шиян Д.В. Критерії та показники ефективності фінансового моніторингу банку. *«Економічні науки»*. Серія «Облік і фінанси». 2012. Ч. 4. Випуск 9 (33). С. 424 – 437

REFERENCES

1. *Vidomstvo vidzvitovalo pro osnovni dosiahnennia za ostanni piat rokiv [The agency reported on major achievements over the past five years]*. Retrieved from <https://finpost.com.ua/news/13686> [In Ukrainian].
2. Нбур, Z.V. (2021). Teoretyko-metodolohichni zasady poniattia «mizhnarodnoho terroryzmu» [Theoretical and methodological principles of the concept of «international terrorism»]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2021_2_5 [In Ukrainian].
3. Hryhoriev, H.S. (2016). Finansovo-ekonomichni monitorynh v systemi derzhavnoho rehuliuвання natsionalnoi ekonomiky [Financial and economic monitoring in the system of state regulation of the national economy]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii Ekonomichni nauky*, 18, 61-65 [In Ukrainian].
4. Diakonova, I.I., & Shyian, D.V. (2013). Metodyka otsinky efektyvnosti finansovoho monitorynhu [Methods for assessing the effectiveness of financial monitoring]. *Visnyk Ukrainskoi akademii bankivskoi spravy*, 1(34), 10-17 [In Ukrainian].
5. Zvit derzhavnoi sluzhby finansovogo monitorynhu Ukrainy za 2021 rik [Report of the State Financial Monitoring Service of Ukraine for 2021] . Retrieved from <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf> [In Ukrainian].

6. Kubaienko, A.V. (2021). Kryterii vyznachennia efektyvnosti diialnosti pravookhoronnykh orhaniv [Criteria for determining the effectiveness of law enforcement agencies.]. In *Science and social life of Ukraine in the era of global challenges for humanity in the digital era (on the occasion of the 30th anniversary of the declaration of independence of Ukraine and the 25th anniversary of the adoption of the Constitution of Ukraine). Proceedings of the scientific and practical conference.* (p. 95-98). Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka» [In Ukrainian].
7. Kuryshko, O.O. (2012). Osoblyvosti rozvytku systemy finansovoho monitorynhu v Ukraini [Features of the development of the financial monitoring system in Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, 1, 267-275 [In Ukrainian].
8. Nagimova, A. (2009). *Effektivnost deyatel'nosti gosudarstvennykh organov upravleniya kak faktor povyisheniya kachestva zhizni v regione: problemy otsenki i izmereniya* [Efficiency of Public Administration Bodies as a Factor of Improving the Quality of Life in the Region: Problems of Evaluation and Measurement]. Kazan, [In Russian].
9. Pozdnyakova, A.E. (2017). Mehanizmy i metody otsenivaniya effektivnosti i rezultativnosti gosudarstvennoy politiki [Mechanisms and methods for assessing the effectiveness and efficiency of public policy]. *Obschestvo: politika, ekonomika, pravo*, 4. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizmy-i-metody-otsenivaniya-effektivnosti-i-rezultativnosti-gosudarstvennoy-politiki> [In Russian].
10. Khvalinskyi, S.O. (2014). Efektyvnist systemy protydii lehalizatsii nezakonnykh dokhodiv v konteksti yevrointehratsii [The effectiveness of the system of combating money laundering in the context of European integration]. *Efektyvna ekonomika*, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1-z=3642> [In Ukrainian].

11. Khmeliuk, A.A. (2015). Efektyvnist finansovoho monitorynhu [Effectiveness of financial monitoring]. *Biznes Inform*, 6, 199-203 [In Ukrainian].
12. Shyian, D.V. (2012). Kryterii ta pokaznyky efektyvnosti finansovoho monitorynhu banku [Criteria and indicators of the effectiveness of the bank's financial monitoring]. *Ekonomichni nauky. Seriia «Oblik i finansy»*, 9(33), 424-437 [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.05.2022